

Tadqiqot.uz

**ЎЗБЕКИСТОН
ОЛИМЛАРИ ВА
ЁШЛАРИНИНГ
ИННОВАЦИОН
ИЛМИЙ-АМАЛИЙ
ТАДҚИҚОТЛАРИ
МАВЗУСИДАГИ КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

2021

- » Хуқуқий тадқиқотлар
- » Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар
- » Тарих саҳифаларидағи изланишлар
- » Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни
- » Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни
- » Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар
- » Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар
- » Маданият ва санъат соҳаларини ривожланиши
- » Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши
- » Техника ва технология соҳасидаги инновациялар
- » Физика-математика фанлари ютуқлари
- » Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар
- » Кимё фанлари ютуқлари
- » Биология ва экология соҳасидаги инновациялар
- » Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари
- » Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

31 DEKABR
№35

CONFERENCE.uz

**“ЎЗБЕКИСТОН ОЛИМЛАРИ ВА
ЁШЛАРИНИНГ ИННОВАЦИОН
ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАРИ”
9-ҚИСМ**

**«ИННОВАЦИОННЫЕ НАУЧНО-
ПРАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ
УЧЕНЫХ И МОЛОДЕЖИ УЗБЕКИСТАНА»
ЧАСТЬ-9**

**«INNOVATIVE SCIENTIFIC AND PRACTICAL
RESEARCH OF SCIENTISTS AND YOUTH OF
UZBEKISTAN»
PART-9**

ТОШКЕНТ-2021

УУК 001 (062)
КБК 72я43

“Ўзбекистон олимлари ва ёшларининг инновацион илмий-амалий тадқиқотлари” [Тошкент; 2021]

“Ўзбекистон олимлари ва ёшларининг инновацион илмий-амалий тадқиқотлари” мавзусидаги республика 35-кўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 31 декабрь 2021 йил. - Тошкент: «Tadqiqot», 2021. - 18 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн конференция 2017-2021 йилларда Узбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағищланган.

Ушбу Республика илмий конференцияси таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илгор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳлил қилинган конференцияси.

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1.Хуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б.,ю.ф.н. Юсувалиева Раҳима (Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2.Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна(Фаргона давлат университети)

3.Тарих саҳифаларидағи изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси хузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4.Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманган мухандислик-қурилиш институти)

5.Давлат бошқаруви

Доцент Шакирова Шохида Юсуповна (Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети)

6.Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна(Андижон давлат университети)

7.Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Хамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш худудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Раҳматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни

Phd Воҳидова Меҳри Ҳасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят ҳалқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброҳимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобоҳонов Олтибой Раҳмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чариеv Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Мусиқа ва ҳаёт

Доцент Чариеv Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқаюм Раҳимбердиевич (Наманганд мухандислик-курилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманганд мухандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.Ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Рахмонова Доно Қаҳхоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22.Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

23.Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24.Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўқтам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25.География

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг хаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулdir.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

**ИҚТИСОДИЁТДА ИННОВАЦИЯЛАРНИНГ
ТУТГАН ЎРНИ**

1. Axmedova Aziza Umid qizi	
RESPUBLIKA IJTIMOIY - IQTISODIY MASALALARINI YECHISHDA AKT AHAMIYATI	7
2. Mardonov Saidmurot Arzimurot o'gli	
IQTISODIYOTDA IPOTEKA KREDITLARINING NAZARIY AHAMIYATI	9
3. T.K. Ergashev, D.P. Farmonov	
THE ROLE OF INTERNATIONAL TOURISM IN THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE COUNTRIES	11
4. Шавкат Болтаев	
ХИЗМАТ КЎРСАТИШ СОҲАСИДА ТЕЖАМКОРЛИККА ЭРИШИШ ВА САМАРАДОР- ЛИКНИ ОШИРИШ МАСАЛАЛАРИ	14
5. Азиз Қодиров	
ЭКОЛОГИК ТУРИЗМНИНГ ҲУДУДИЙ ВА МАҲАЛЛИЙ ЗАХИРАЛАРИДАН ОҚИЛОНА ФОЙДАЛАНИШ МАСАЛАЛАРИ	16

ИҚТИСОДИЁТДА ИННОВАЦИЯЛАРНИНГ ТУТГАН ЎРНИ

RESPUBLIKA IJTIMOIY - IQTISODIY MASALALARINI YECHISHDA AKT AHAMIYATI

Axmedova Aziza Umid qizi,
TDIU Logistika yo'nalishining 2-kurs magistranti
+998903588798
azizaabduraxmonova66@gmail.com

Annotatsiya: Bugungi kunda axborotlashgan jamiyat tuzish barcha mamlakatlr uchun dolzarb mavzuga aylanishga ulgurdi. Ushbu maqola axborot kommunikatsiya texnologiyalari(AKT) ning jamiyat hayotidagi ahamiyati hamda iqtisodiy-ijtimoiy rivojlanishga ta'sirini o'rganishga bag'ishlangan.

Kalit so'zlar: Elektron iqtisod,AKT, elektron operatsiyalar, B2B, iqtisodiy-ijtimoiy o'sish, axborotlashtirish.

Ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish darajasini baholaydigan axborot-kommunikatsiya infratuzilmasining rivojlanishi, , masofadan turib ta'lif berish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan (AKT) davlat boshqaruvida foydalanish va sohasidagi davlat siyosati kabi muhim ko'rsatkichlar axborotli jamiyatning asosini tashkil etadi. Axborotlashtirish, AKT dan keng ko'lamli foydalanish hisobiga jamiyatning ijyimoiy-iqtisodiy, siyosiy va madaniy hayotining barcha sohalarida axborot va bilimlardan foydalanish samaradorligining oshishiga olib keladi. Jamiyatning sifat jihatdan yangilanishi, bozor iqtisodiyotiga o'tishi, demokratik huquqiy davlat barpo etish mamlakatimizda yagona axboriy huquqiy makon yaratishdan iborat bo'lgan global masalani hal etishni talab etadi. Bu masalaning yechilishi jamiyatdagi barcha tuzilmalarni va har bir fuqaroni huquqiy axborot bilan ta'minlanishiga imkon beradi.[1]

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) rivojlangan dasturiy ta'minotni qo'llash asosida axborotni yig'ish, ro'yxatga olish, uzatish, toplash, qidirish, qayta ishslash va himoya qilish operatsiyalarini amalga oshirish usullari va vositalarining boshqaruv muammolarini hal qilish uchun tizimli ravishda tashkil etilgan, ishlatiladigan kompyuter texnikasi va aloqa vositalari, shuningdek, axborot foydalanuvchilarga taqdim etiladigan usullar. Bugungi kunda AKT nafaqat jahon bozorlarining eng samarali faoliyat yuritishini ta'minlabgina qolmay, balki jahon iqtisodiyotini rivojlantirishda lokomotiv rolini bajaruvchi jahon global iqtisodiyotining ajralmas infratuzilmasidir.

Bugungi kunda Internet o'zining rivojlanishining ikkinchi bosqichiga kirib, axborotning noaniq to'planishidan haqiqiy biznes vositasiga aylandi [2 Business-to-business (B2B) — bu deyarli har qanday faoliyat sohasida — reklama, kadrlar, moliya, tovarlar yoki xizmatlarni sotish, marketing tadqiqotlari, texnik qo'llab-quvvatlash va boshqalar orqali xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning biznes aloqalarini amalga oshirish imkonini beruvchi eng keng tarqalgan elektron tijorat turi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini rivojlantirishning jamiyatning iqtisodiy o'sishi va ijtimoiy rivojlanishiga ta'siri bo'yicha quyidagi asosiy yo'nalishlarni ajratib ko'rsatish mumkin:

1. AKT sohasining yuqori o'sish sur'atlari.
2. AKTning bozorlarning samaradorligi va korxona boshqaruviiga ta'siri.
3. Ta'lif sifatini oshirish va mavjudlik oshirish.
4. AKTning davlat boshqaruvi samaradorligini oshirish va fuqarolik jamiyatni tashkilotlarini jadal rivojlantirishni ta'minlaydigan ijtimoiy institutlarga ta'siri.

Bugungi kunda ta'limi axborotlashtirish jamiyat uchun tobora muhim ahamiyatga ega. Shu munosabat bilan O'zbekistonda “xorijiy foydalanuvchilar milliy axborot-qidiruv tizimidan foydalanishning texnik imkoniyatlarini kengaytirish” kabi ko'plab tadbirlar o'tkazilmoqda [3]. Shuningdek, O'zbekistonda nafaqat davlat darajasida, balki jahon miqyosida ham AKT

sohasida turli tadbirdarda ishtirok etish imkoniyati mavjud. AKTning jamiyat hayotining barcha sohalariga kirib borishi inson huquq va erkinliklarini, jamiyat va davlat manfaatlarini ro'yobga chiqarish va himoya qilish, shuningdek, axborot xavfsizligini ta'minlash maqsadida axborot kommunikatsiyalaridan foydalanish sohasidagi munosabatlarni huquqiy tartibga solishning rolini oshirishga xizmat qiladi. Qayd etilgan holatlar axborotni yaratish, qayta ishslash va uzatishning avtomatlashtirilgan vositalarini ishlab chiqish va yaratishni rag'batlantirdi. Jamiyatning rivojlanish istiqbollarli bo'yicha axborotning o'rni va ahamiyatini tushunish bo'yicha ilmiy tadqiqotlar ham kuchaytirildi. O'zbekistonda ham axborot texnologiyalari, shuningdek, Internet xizmatlari jadal rivojlanmoqda. Ko'pgina mamlakatlarda axborot jamiyatining asosiy texnologiyalarini rivojlantirish bo'yicha faol va aniq maqsadga yo'naltirilgan texnik siyosat olib borilmoqda, ular asosida inson, sanoat va jamiyatning turli sohalarida keng ko'lamdag'i ilovalar, xizmat ko'rsatish tizimlarini yaratish. Iqtisodiy va ijtimoiy ahvolni, mamlakat yoki mintaqaning istiqbollarini, jahon va milliy iqtisodiyotdag'i mavqeini belgilovchi ushbu siyosat "axborotlashtirish" deb ataldi.

Iqtisodiyot sohasidagi axborot texnologiyalari-boshqaruv ob'ektining optimal bozor parametrlariga erishish uchun apparat va dasturiy vositalar yordamida qaror qabul qilish uchun turli xil dastlabki ma'lumotlarni ishonchli, tezkor axborotga qayta ishslash usullarining kompleksidir. Yigirmanchi asrning so'nggi o'n yilliklari rivojlangan mamlakatlar uchun og'ir iqtisodiy o'sishdan ("hardgrowth") AKT, elektron muhandislik, resurslarni tejaydigan texnologiya va yangi boshqaruv tizimlariga asoslangan yanada moslashuvchan o'sishga ("smartgrowth") yangi iqtisodiy rivojlanish modeliga o'tish bilan tavsiflanadi. Yangi iqtisodiyotda daromad olish uchun foydalaniladigan texnologik, ilmiy-texnikaviy, ijtimoiy-iqtisodiy va ma'naviy axborotni o'z ichiga olgan axborot kapitalining roli ortib bormoqda. Bularning barchasi, oxir-oqibat, xarajatlarni kamaytirishga, firma darajasida va alohida segmentlar va umuman iqtisod darajasida firmaning ish faoliyatini oshirishga olib keladi.

Foydalilanigan adabiyotlar ro'yxati:

1. http://akadmvd.uz/wp-content/uploads/2017_A.A.-Iminov_Bos...-texnolog. Toshkent 2017
2. [http://www.spc.gov.Uz.](http://www.spc.gov.Uz/), 2001 yil "elektron imzolar to'g'risida" gi, 1996 yil "elektron tijorat to'g'risida" gi, 1992 yil "xalqaro kredit o'tkazmalari to'g'risida" gi UNCITRAL model qonunlari, YuNSITRAL mablag'larini elektron tarzda o'tkazish bo'yicha huquqiy qo'llanma-1987y.
3. O'zbekiston Respublikasining 29.04.2004 yildagi "elektron hujjat aylanishi to'g'risida" gi, 29.04.2004 yildagi "elektron tijorat to'g'risida" gi, 11.12.2003 yildagi "elektron raqamli imzo to'g'risida" gi, 11.12.2003 yildagi "axborotlashtirish to'g'risida" gi, "pochta aloqasi to'g'risida" gi qonunlari-2000 yil.

IQTISODIYOTDA IPOTEKA KREDITLARINING NAZARIY AHAMIYATI

Mardonov Saidmurot Arzimurot O'gli
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
MBI 120 guruh talabasi
+998 33 228 70 28

Annotatsiya: Biz ushbu tezisimizda iqtisodiyotning moliyaviy xizmatlar sektoriga qarashli tijorat banklarida moliyaviy xaridorlar, asosan ijtimoiy qatlamni uy-joy bilan ta'milash uchun beriladigan ipoteka kreditlarining tarixan kelib chiqishi ularning bosqichi hamda hozirda xorijiy mamlakatlardagi ipoteka kreditlarining iqtisodiy-ijtimoiy ahamiyati haqida so'z yuritamiz.

Kalit so'zlar: Gretsiya, fiduciya, pygnus, norasmiy garov, ustun, makroiqtisodiy ko'rsatkichlar, ipoteka krediti, rentabellik, imtiyozli kredit, mexanizm, ikkilamchi bozor, muqobil moliyalashtirish, institutsional tizim, ipoteka aktivlari.

Ipoteka kreditlari turli xil loyihalarni amalga oshirish uchun qo'shimcha mablag'larni jalg qilish imkonini beruvchi sotib olish-sotish, ayriboshlashning boshqa shakllari qonuniy yoki tijorat nuqtai nazaridan amaliy bo'lмаган hollarda ko'chmas mulkka bo'lgan mulk huquqining aylanmasi uchun bozor vositasidir. Ipoteka kreditini birinchi marta uchratganlarda ipoteka qiyin, ko'p vaqt talab qiladigan va qimmat degan taassurot paydo bo'ladi. Biroq, agar siz kredit dasturini tanlashni diqqat bilan ko'rib chiqsangiz, mumkin bo'lgan imtiyozlar haqida bilib olsangiz, kreditni to'lashning qulay usulini tanlasangiz va kelajakdagi xarajatlarni to'g'ri baholasangiz, ipoteka sizning yashash sharoitlarining yaxshilashning eng oson va tezkor usuli bo'lishi mumkin. Ipoteka garovga oluvchiga kredit shartnomasi yoki ipoteka bilan ta'minlangan boshqa majburiyat bo'yicha qarzning asosiy summasini to'liq yoki ipoteka shartnomasida nazarda tutilgan qismda to'lashni ta'minlaydi.

Ipoteka atamasi birinchi marta miloddan avvalgi VI asrda Gretsiyada paydo bo'lgan, va muayyan yer egalari tomonidan qarzdorning kreditor oldidagi javobgarligini ta'minlash bilan bog'liq edi. Qarz oluvchi qarz beruvchidan (ipoteka krediti) pul oldi va ipoteka bilan yuklangan joyga maxsus belgi (ustun yoki tosh) o'rnatishga majbur bo'lidi. Ushbu belgi ushbu joy garovga qo'yilganligini, unga qarshi ipoteka krediti olinganligini e'lon qildi.

Ipoteka instituti nisbatan qisqa vaqt ichida fiduciyadan (lotincha fiducia - ishonchli bitim, ishonchga asoslangan bitim) yanada progressiv bosqichga - pygnusga (lotincha pignus - norasmiy garov) va keyinchalik - ipotekaga evolyutsion yo'lni bosib o'tdi. Ishonchga ko'ra, garovga qo'yilgan narsa kreditorning mulkiga o'tadi, shartnomalar bajarilgandan keyin qarzdorga mol-mulkni qaytarish yoki pul talabidan voz kechgan holda uni sotish huquqiga ega bo'lar edi.

Pignus shartnomasi ko'chmas mulkni egalik huquqiga emas, balki uning egaligiga kredit majburiyatini kafolati sifatida o'tkazishni nazarda tutgan. Qarz beruvchi garov predmetini o'zida saqlab qolish huquqiga ega emas edi va agar qarzdor o'z majburiyatlarini bajarmasa, ushbu garovning sotish bahosi va qarz qoldig'i o'rtasidagi farqni qarz oluvchiga qaytargan taqdirdagina mulkni sotishi mumkin edi.

Ko'pgina mamlakatlar iqtisodiyoti muvozanatsizlik va makroiqtisodiy ko'rsatkichlarning yomonlashuvi bilan ajralib turadigan hozirgi sharoitda iqtisodiy faollikning pasayishi, shu jumladan noqulay sharoitlar sababli tashqi iqtisodiy vaziyatning ijobji ta'sirini, mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish va aholi farovonligini oshirishning asosiy shartlaridan biri uy-joy qurilishini rivojlantirish va ikkinchisi uzoq muddatli kreditlash mexanizmlarini takomillashtirishdir.

Xorijiy davlatlar tajribasi ko'rsatganidek, ipoteka krediti uy -joy qurilishiga xususiy investitsiyalarni jalg qilishning eng ishonchli va samarali usullaridan biri bo'lib, uning rivojlanishini saqlab qolish aholining samarali talabini oshirishga yordam beradi. Ta'kidlash joizki, AQSh aholisining 98% dan ko'prog'i va Evropa Ittifoqi aholisining 70% ga yaqini turar -joylarni ipoteka kreditining turli modellari yordamida sotib olishadi.

Bundan tashqari, davlat miqyosida uy -joy ipoteka kreditini berish mexanizmining rivojlanishi jamiyat manfaatlari o'rtasidagi muvozanatni saqlashga imkon beradi, bu uy -joy sharoitini yaxshilash, bank tizimi va rentabellikdan manfaatdor faoliyati, shuningdek, davlat manfaatlari, qurilish sanoatining jadal ishida va iqtisodiyotga investitsiyalar darajasining oshishida namoyon bo'ladi.

Bundan tashqari, so’nggi yillarda uy -joy qurilishi uchun imtiyozli kreditlar hajmining kamayishi bu sohada muqobil moliyalashtirish manbalariga talabning oshishida muhim omil bo’lmoqda.

Uzoq muddatli jahon tajribasi ko’rsatib turibdiki bunday sharoitda kredit ipoteka bozorini rivojlantirishni aholi omonatlarini uzoq muddatli moliyalashtirish tizmiga jalb qilishga qaratilgan ancha oddiy tashkiliy modellardan boshlash kerak.

Jahon tajribasi shuni ko’rsatadiki, uy -joy sarmoyasining asosiy qismi ipoteka kreditlari hisobidan moliyalashtiriladigan mamlakatlarda uy -joy bilan ta’minalash ko’rsatkichi yuqori. Shu munosabat bilan shuni ta’kidlash joizki, jahon amaliyotida ipoteka kreditining har xil modellari mavjud bo’lib, ularning har biri maxsus kreditlash mexanizmlarini, institutsional tuzilishini va ipoteka kreditlarini moliyalashtirish manbalarini nazarda tutadi. Mamlakatda faoliyat ko’rsatayotgan ipoteka institutlari nuqtai nazaridan, ipoteka aktivlarini qayta moliyalashtirishning 4 modelini ajratish mumkin:

- 1) universal banklar modeli;
- 2) ixtisoslashtirilgan depozit-kredit tashkilotlari modeli (shu jumladan qurilish jamg’armalari tizimi);
- 3) ixtisoslashtirilgan ipoteka banklari modeli;
- 4) ipoteka kreditlari bo'yicha ikkilamchi bozor modeli.

Xulosa qilib aytish mumkinki, faoliyati turidan qat’iy nazar banklar tomonidan beriladigan ipoteka kreditlari rivojlanib borayotgan yosh qatlamni uy-joy bilan ta’minalash bilan birgalikda mamlakat iqtisodiy muvozanatini saqlashda va tiklashda ahamiyat kasb etadigan jabhalardan biri hisoblanadi.

Foydalilanigan adabiyotlar :

1. Абдуллаев Ё., Ш. Тошмурадов , Х. Абдуллаев “Банк иши ” маъруза матнлари. Тошкент 2004 йил.
2. Жумаев Н, Бурханов У. ”Молиянинг долзарб муаммолари” Тошкент ”Янги аср авлоди” 2003 йил.
3. Лаврушин О. И. Банковское дело. М.: Финанс и статистика, 1998 й.
4. <http://www.cbu.uz>
5. <http://www.uzland.uz>
6. <http://www.bearingpoint.uz>

THE ROLE OF INTERNATIONAL TOURISM IN THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE COUNTRIES

PhD T.K. Ergashev,
Magister D.P. Farmonov (KarMII)
dilshod.farmonov@gmail.com

Annotation: The article analyzes the importance of international tourism and important aspects of increasing employment and income. Rapid economic development requires employment, expansion of new sectors of the economy, and an increase in their share in GDP. This is since one of the most important social policies in the country's economy is to ensure employment and improve living standards. The prospects for the development of international tourism through the development of tourism products in tourism and the development of a network of professional travel agencies will be discussed.

Keywords: Tourism, international tourism, tourist products, services, destinations, tourism industry, tourist services, tour agency network.

Introduction.

The role of tourism in the social and economic development of the Republic of Uzbekistan is invaluable. Tourism is part of the service sector and is an important sector in the development of market relations in this area. In order to further improve and develop services in the field of tourism in our country, a legal framework has been created for this sector. In particular, on July 18, 2019, the Law of the Republic of Uzbekistan "On Tourism" No. RK-549 was adopted. This law defines the main directions of the state policy of the Republic of Uzbekistan in the field of tourism, the regulatory and legal framework for the development of the industry as a strategic sector of the economy. At the same time, the development of this sector is a matter of national importance.

In his proclamation to the Oliy Majlis on December 29, 2020, the President of the Republic of Uzbekistan focused on the development of tourism: "In 2021, we will continue to carry out consistent reforms in the development of tourism. In particular, special attention will be paid to the development of tourism. It is devoted to the development of pilgrim tourism and domestic tourism. Special attention is paid to the development of tourist facilities, and this year 1 trillion sums will be allocated from the budget to improve the infrastructure of land, water, and roads around tourist facilities [1].

International tourism has a significant impact on the development of countries and the world economy in general. At a certain stage of economic development, the population's need for travel will increase sharply, and as a result, the services of travel agencies will be required. Tourism is a special type of this product that has led to the formation of all types of tourism.

By the nature of the tour, its subject, duration, mode of travel, and other features of the tour, cultural, historical, pilgrimage, environmental, educational, ethnographic, gastronomic, business, social, sports, social, and sports are divided into other types of tourism.

Thus, tourism found its place in the consumer market and emerged as a product (service) that can be bought and sold as a product (service), as well as sold as a tangible and intangible service. The peculiarity of tourist services as a product is that most of these services are produced locally at the lowest prices and, as a rule, without spending foreign currency. The first vital need of tourism is not its product, but its income. Because there is a need for tourism only when it has a source of funding.

REVIEW OF LITERATURE ON THE TOPIC

The development and management of tourism in the country, primarily international tourism, means the development and successful implementation of long-term strategies for the development of this sustainable sector of the economy based on scientific achievements and innovations.

Scientific research on the development of tourism in the world and the country began at the end of the twentieth century. In this area, foreign scientists V.L. Smith, Donald, Landberg, M. Kchishnallor, Mike Stavenga, M. Ansoff, V.I. Azar, A.Yu. Alexandrova, N. S. Burgakov, V. F. Molchanov, E. P. Puzakova, V. A. Chestnikova, G. Commonwealth of Nations. Dekhtyar, V.S.

Senin, A.V. Denisenko, A.P. Durovich, scientists of our country Z.M. Akramov, E.A. Akhmedov, Sh.A. Azimov, A. Zokirov, F.K. Komilova, A. Rafikov, A. Soliev, T. Tashmurodov, N. Tukhliev, O. Khamidov, A. Norchaev, S. Ruziev, Ch. practical basis for the development of the industry. However, there are no comprehensive scientific studies of ways to apply innovative processes for the systemic development of tourism management in this area.

The above considerations and considerations require the development of methods of widespread application of innovations to solve these problems in tourism management. For this reason, research in this area forms the basis of our scientific research.

Research methodology. The laws of the Republic of Uzbekistan decrees of the President and resolutions of the Council of Ministers, Acts of the President S.M.

Information from the State Committee for the Development of Tourism of the Republic of Uzbekistan, as well as other organizations and companies working in the field of tourism in the country, textbooks in the field of tourism, textbooks, published studies of foreign and domestic economists, as well as published studies, conference materials and data from the Internet.

ANALYSIS AND RESULTS

At the beginning of the new millennium, tourism has taken a firm place in the economic development of many countries and has firmly taken the position of the fastest-growing sector of the economy. At the same time, the industry has played an important role in solving important economic and social problems. The development of tourism, especially international tourism, has made a great contribution to solving the problem of unemployment by increasing the inflow of foreign exchange and creating new jobs in the country.

International tourism provides the highest export earnings in the world and is an important factor in the balance of payments for most countries. Tourism has become one of the most important factors in creating new jobs in the world. Tourism development fosters a massive inflow of investment in infrastructure, many of which are aimed at improving the quality of life of residents and tourists.

In some developing countries, tourism service providers will create new jobs. This balances their chances of economic growth and also helps prevent rural urbanization and outflow to densely populated cities. This is an important factor in the development and improvement of intercultural and intercultural personal friendship, as well as in promoting peace between the peoples of the world [2].

The World Tourism Organization supports the national tourism industry's efforts to develop partnerships with private sector companies, local government officials, and non-profit NGOs and thus play an active role in tourism development. Believing that tourism can be effectively used in the fight against poverty, the World Tourism Organization has launched a new initiative to promote sustainable tourism as a means of poverty eradication. In so doing, they pledged to contribute to the achievement of the United Nations Millennium Development Goals. Today, the importance of tourism in the world is constantly increasing. Because tourism is directly related to the development of the economy of a particular country.

Based on the above, international tourism is divided into a number of important functions: international tourism - a source of foreign exchange earnings for the country and a means of creating jobs;

International tourism contributes to the diversification of the economy through the creation of industries serving the tourism industry.

International tourism is not the same in all countries. The level of development of international tourism depends, first of all, on the profile of the socio-economic development of countries and regions. International tourism is widely developed in Western Europe. These countries account for more than 70% of the international tourism market and about 60% of foreign exchange earnings. This is about 20% in the US and less than 10% in Asia, Africa, and Australia.

In order to develop international tourism in Uzbekistan, since February 10, 2018, a visa-free regime and a simplified visa regime have been introduced for more than 100 citizens of more than 100 countries of the world. As a result of these benefits, the influx of foreign tourists to Uzbekistan has changed dramatically.

Just 5.3 million by mid-2018 and 6.7 million by mid-2019. 1.5 million people in 2020 epidemiological conditions. In the period from January to March 2021, 254.0 thousand tourists

visited the country.

The development of the tourism business in Uzbekistan based on inbound and outbound tourism stimulates not only the tourism industry but also several other sectors in the tourism sector. This will lead to an increase in the number of jobs in the industry as well as in tourism infrastructure companies.

For the development of inbound tourism, it is necessary not only to better promote ecotourism, pilgrim tourism, and historical monuments in tourism but also to build new hotels, improve the quality of tourist services and improve services [3].

CONCLUSIONS AND OFFERS.

Research results show that international tourism plays an important role in the development of the country's economy. This, firstly, will increase foreign exchange earnings, and secondly, it will provide employment opportunities through the creation of new jobs and will contribute to the strengthening of international relations. For this reason, solving the problems that hinder the development of international tourism is one of the most pressing issues today. In any case, the development of international tourism as a result of the ongoing reforms should be carried out systematically, timely solve problems in this area and take appropriate measures. From this point of view and based on the results of the analysis, it is advisable to further develop the business environment for the development and free functioning of international tourism.

List of used literature:

1. Message from the President of the Republic of Uzbekistan to the Supreme Council and the people of Uzbekistan. <https://president.uz/uz/lists/view/4056> 12/29/2020.
- 2 - Curzon R.M. International tourism // Economy of the agro-industrial complex: problems and solutions - 2011. - 673 p.
- 3 - Denisenko M. Tourism: Textbook. Handbook / Ed. Osmovoy M.N., Boychenko A.V. M .: INFRA-M, 2012 .-- 851 p.
4. Economics: Textbook/editor for graduate students in economics. I. Nikolaeva. - 2nd edition, Moscow: UNITY-DANA, 2012 .-- 286 p.

ХИЗМАТ КЎРСАТИШ СОҲАСИДА ТЕЖАМКОРЛИККА ЭРИШИШ ВА САМАРАДОРЛИКНИ ОШИРИШ МАСАЛАЛАРИ

Шавқат Болтаев,
БухДУ мустақил изланувчisi

Аннотация. Ушбу маъruzada иқтисодиётни инновацион ривожлантириш шароитида хизмат кўрсатиш соҳасини ривожлантириш масалалари атрофлича тадқиқ этилган. Хизмат кўрсатиш соҳасида тежамкорликка эришиш ва самарадорликни ошириш масаласининг аҳамияти ва ўзига хос хусусиятлари ёритилган.

Калит сўзлар. Инновация, инновацион иқтисодиёт, рақамлаштириш, хизмат кўрсатиш, тежамкорлик, самарадорлик.

Дунё миқёсида хизмат кўрсатиш соҳасига эҳтиёж йилдан-йилга, кундан-кунга ортиб бормоқда. Биринчидан, ахолининг даромадлари кўпайиб, фаровонлиги ошиб, яшаш даражаси ва сифатининг кўтарилиб бораётганлиги кўпгина янгидан-янги хизматларни талаб қилмоқда. Иккинчидан ишлаб чиқаришнинг инновацион омиллар эвазига кенгайиб, такомиллашиб бораётганлиги ҳам ушбу соҳанинг ривожланишига олиб келмоқда. Учинчидан, хизмат кўрсатиш етарли бўлмаган жойда инновациянинг жорий қилиниши эвазига юқори самарадорликка эришиш ҳам анча мураккаб ҳолатда бўлиши мумкин. Хизмат кўрсатиш соҳаси халқаро ижтимоий-иктисодий, маъданий ва маънавий алоқаларни мустаҳкамлашга ўзининг муносиб ҳиссасини қўшиб, дунёда жадал ривожланаётган ва юқори даромад келтирувчи соҳалардан бири сифатида намоён бўлмоқда. Сўнгги йилларда, дунё ЯИМда хизмат кўрсатиш соҳасининг улуши ўртacha 70,0 %ни ташкил қилиб, жаҳон иқтисодиётининг асосий экспорт қилувчи соҳасига айланиб бормоқда. Хизмат кўрсатиш соҳаси меҳнатга қобилиятли 60,0 %дан ортиқ ахолини иш билан таъминлаб келмоқда.

Жаҳонда инновацион иқтисодиётни шакллантириш ва ривожлантириш мсаласига катта аҳамият берилиб келинмоқда. Бундай шароитида хизмат кўрсатиш соҳасида тежамкорликка эришиш ва самарадорликни ошириш йўлларини ишлаб чиқиш ҳам энг устувор вазифалар даражасига кўтарилиган. Чунки, дунё мамлакатлари иқтисодиётida, айниқса ривожланган мамлакатларда хизмат кўрсатиш соҳаси етакчи тармоқлардан бири бўлиб ҳисобланади. Шу туфайли инновацион иқтисодиёт шароитида хизмат кўрсатиш соҳасида моддий ва меҳнат ресурслари тежамкорлиги ҳамда самарадорлигини ошириш, шунингдек, унинг истиқболли ўйналишларини белгилаб олишга алоҳида аҳамият берилмоқда.

Республикамида амалга оширилаётган ислоҳотларнинг ҳозирги босқичида хизмат кўрсатиш соҳасининг миллий иқтисодиётдаги ўрни ва роли йилдан йилга ошиб бормоқда. Буни мамлакатимиз миқёсида курсатилаётган хизматлар ҳажми мисолида ҳам кўриш мумкин. Мустақиллик йилларида иқтисодиётни эркинлаштириш ва жамиятни модернизациялашга қаратилган ислоҳотлар, мамлакат иқтисодиётida чукур таркиби ўзгаришларга ва нодавлат мулкига асосланган хусусий секторнинг вужудга келишига сабаб бўлди. Уларнинг асосий қисми хизмат соҳасига тўғри келмоқда. Жумладан, 2010 йил мамлакатимизда кўрсатилган хизматлар ҳажми 27126,8 млрд.сўмни ташкил қилган бўлса, 2018 йилда бу кўрсаткич қарийиб 5,6 баробарга ошиб 150889,8 млрд.сўмни ташкил қилди¹.

Хизмат кўрстиш соҳасида тежамкорлик ва самарадорлик бир-бири билан ўзаро боғлиқ. Шу туфайли уларнинг турлари, таснифи ва уларни ифодаловчи кўрсаткичлар тизими ҳам бир-бирини тўлдириб боради. Зеро тежамкорлик бўлмаса самарадорликка эришиб бўлмайди ва мос равишда самараали фаолият таъминланмаса, тежамкорликка ҳам эришиш қийин. Хизматларнинг ҳам харидори (истеъмолчиси) ва ишлаб чиқарувчisi (хизмат кўрсатувчisi) бор. Улар айрибошланиб, натижаси пулда ифодаланади. Унинг ушбу жихати товарга ўхшайди, аммо унининг бир қанча хусусиятлари борки у моддий товардан тубдан фарқ қиласди.

Тежамкорлик масаласи ва унга таъсир этувчи омиллар ҳақида гап кетганда асосий эътибор харажатларни белгиланган меъёрдан ёки режадан камайтиришга қандай омиллар таъсир этганлиги ҳақидаги ҳолат тушунилади. Тежамкорликни икки йўналишда,

¹ www.stat.uz маълумотлари.

биринчидан, харажатларнинг белгиланган меъёрдан ёки ўтган йилги ҳажмидан камлиги бўлса, иккинчидан бир хил харажат билан кўпроқ натижага эриши тушунилади.

Хизмат кўрсатиш соҳасида тежамкорликка эришиш орқалигина унинг самарадорлигини ошириш мумкин бўлади. Тежамкорликка эришишнинг муҳим йўлларидан бири ички имкониятларни ишга солиш орқали эришилади. Ички имкониятларни ишга солишнинг ўзига хос йўналишлари мавжуд бўлиб, бу моддий, молиявий ресурслар ва вақт омиллари билан боғлиқ. Бугунги тежамкорлик масаласи деярли аниқ. Шу туфайли ундан максимал фойдаланишни тақозо қиласиди. Акс ҳолда ўтган вақтни қайтариб бўлмайди. Шу туфайли бутунги имкониятни бой бермасдан эртанги натижага эришиш учун қандай ишларни амалга ошириш лозимлигини аниқлаш ва ушбу масаланинг истиқболини белгилаб олиш ўта муҳимдир. Бу жараён аксарият ҳолда ушбу масалага жиддий эътибор бериш орқали эришилади. Шу туфайли ички имкониятлар эвазига тежамкорлик масаласи соҳа ходимларининг доимий эътиборида бўлишликни тақозо қиласиди.

Хулоса қилиб айтганда, хизмат кўрсатиш соҳасида иқтисодий тежамкорликка эришиш ва самарадорликни оширишнинг ўзаро боғлиқлигини тўғри англаш нафақат назарий балки муҳим амалий аҳамиятга эгадир.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Скрынникова, И. А. Маркетинг в сфере услуг / И.А. Скрынникова. - Москва: Огни, 2015.
- 208 с;
2. Курбанова Р.Ж. “Сервис корхоналарини модернизациялаш ва уларда хизмат кўрсатиш самарадорлигини ошириш” монография Т.:2013 й.
3. www.stat.uzmaъlumotlari.

ЭКОЛОГИК ТУРИЗМНИНГ ҲУДУДИЙ ВА МАҲАЛЛИЙ ЗАХИРАЛАРИДАН ОҚИЛОНА ФОЙДАЛАНИШ МАСАЛАЛАРИ

Азиз Қодиров,
БухДУ мустақил изланувчиси

Аннотация. Ушбу маъруза тезисида экологик туризмнинг ривожланишида захираларнинг аҳамияти ва ўзига хос хусусиятлари ёритилган. Шунингдек, экологик туризмнинг ҳудудий ва маҳаллий захираларидан оқилона фойдаланиш масалалари ўрганилган.

Калит сўзлар: туризм, экология, экологик туризм, захира, минтақа, ижтимоий-иктисодий омиллар.

Экологик туризм атроф - муҳитга ва ҳудуднинг экологик ҳолатига таъсир кўрсатади, чунки экотуризм тушунчасининг ўзида тежамкорлик билан табиатдан фойдаланиш элементлари мавжуд, булар атроф- муҳитга зарар етказмайди, аксинча аҳолининг экологик маданиятининг ўсишига кўмаклашади. Юқорида муаллиф томонидан таъкидланганидек, субъектлар ҳудудларида экотуристик фаолиятни ташкил этиш табий муҳитга минимал таъсир қилишни тахмин қиласди, бунга туризм шаклларини, техник жиҳозлашни ва намойиш объектлари ҳудудларида туристлар фаолиятида чекловлар орқали эришилади.

Асосий мақсадга ҳудудда экологик туризмни ривожлантиришга эришиш учун энг аввало икки гурухдаги иктисодий ва ижтимоий характерга эга масалаларни ечиш зарур:

1) Иктиносий характерга эга масалалар:

- рекреацион зонада экологик туризмнинг иктиносий ролини кучайтириш ва ҳудудий мультиплекатив таъсирни яратиш (рекреацион фаолият билан боғлиқ туризм соҳаларини ривожлантириш);
- экологик туризмни ривожлантиришга чет эл ва миллий инвесторларни жалб қилишга кўмаклашиш;
- қишлоқ ҳудудларида табиий захиралардан ва маҳсус қўриқланадиган табиий ҳудудлардан фойдаланиш ва муҳофаза қилишнинг иктиносий самарадорлигини ошириш;
- туризмни бошқариш тизимида қишлоқ жойларига туристларни жойлаштириш воситаларини ривожлантиришни рағбатлантиришнинг иктиносий усусларини татбиқ этиш(гаров-қайтариш схемалари, чегирмали тарифлар, кредитлар бўйича фоизларни қисман қоплаш дастурларини татбиқ этиш, экологик туризмни ривожлантириш бўйича туман(ҳудудий) фондни ташкил этиш ва х.);
- экологик туризмни маълумот жиҳатидан қўллаб-кувватлаш интеграцияланган тизимини яратиш(давлат, вилоят ва туман бюджетлари ва хусусий инвестициялар орқали ҳиссаси билан молиялаштириш), ушбу тизим туристик фаолият юритувчи субъектларга ҳудудий, миллий ва чет эл бозорларида ўз таклифларини юритиш учун самарали маркетинг хизматларини таклиф этади;
- қишлоқ яшаш жойларида туристларни жойлаштириш учун замонавий воситаларни яратишни қўллаб-кувватлаш, хизматлар сифатини Евropa Иттифоқининг стандартлари даражасида сертификатлаштириш билан бирга.

2) Ижтимоий характерга эга масалалар:

- қишлоқларда ижтимоий барқарорлик учун шароитлар яратиш;
 - қишлоқларда хизмат қўрсатиш соҳасини ривожлантириш муҳим элементи сифатида рекреант-мижозларга хизмат қўрсатиш сифатини кўтариш;
 - қишлоқ аҳолиси бандлик соҳасини кенгайтириш ва янги иш ўринларини яратиш;
 - қишлоқларда маданий меросни сақлаб қолиш, қўллаб-кувватлаш ва қайта тиклаш (анъаналар, урф-одатлар, хунармандчилик, табиат ёдгорликлари, тарих, дин ва маданият).
- Республика ҳудудларида туризмни ривожлантириш бўйича датсурларни ишлаб чиқиш ва татбиқ этишда фақат лойиҳани амалга оширишдан манфаатларни қўзламаслик керак, балки туризмнинг ушбу шаклини ривожлантириш билан боғлиқ муаммоларни ҳам назарда тутиш лозим. Булар орасида қуидагиларни ажратиш мумкин:
- туристик хизматлардан кўпчилигининг мавсумий характеристи;
 - экологик туризмни ривожлантириш бўйича харакатларни мувофиқлаштириш учун МЭТХ маъмурияти, маҳаллий ўзини ўзи бошқариш органлари ва маҳаллий аҳоли томонидан

ишилаб чиқилган механизмнинг йўқлиги;

- экотуристик махсулотни юритиш ва амалга ошириш бўйича яхлит занжирини шакллантириш заруряти;
- МЭТХ худудларида меҳнат захиралари катта қисмини бандлигининг мавсумий характеристери;
- экотуризмни ривожлантиришдан етарли иқтисодий манфаат кўрмаган ҳолатларда маҳаллий аҳолининг ижтимоий инертлиги ва янгилик киритишиларига қаршилик кўрсатиши;
- худуднинг экологик мувозанатини сақлаш, масалан, чиқиндиларни утилизация қилиш муаммосини ечиш заруряти.

Республика худудларида экологик туризм шундай ривожланиши зарурки, худудий иқтисодиёт ривожланишига, табиий захиралардан оқилона ва тежамкор фойдаланишга кўмаклашиши ҳамда доимий бандликни таъминлаш орқали маҳаллий аҳолига фойда ва даромад келтириши, маҳаллий хунармандчилик ва халқ хунармандчилигини ривожлантиришга кўмаклашиши лозим.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Қодиров А.А. Экологик туризм захираларидан оқилона фойдаланиш муаммолари ва истиқболларини баҳолаш масалалари// “Логистика ва иқтисодиёт” илмий электрон журнали, №5 2021 й. 322-328 б.

“ЎЗБЕКИСТОН ОЛИМЛАРИ ВА ЁШЛАРИНИНГ ИННОВАЦИОН ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАРИ”

(9-қисм)

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович

Мусаҳҳих: Файзиев Фарруҳ Фармонович

Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Эълон қилиш муддати: 31.12.2021

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000